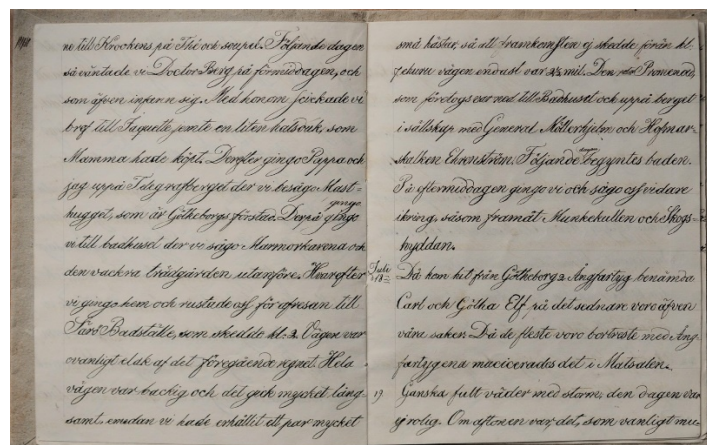

Förord till Resejournal från år 1841 av Niklas Krantz

I min ägo har jag en handskriven resejournal daterad 1841. Resan börjar med båt i Stockholm den 11 juli och fortsätter bl a via Södertälje, Vreta kloster, Motala, Karlsborg, Brommö, Vänersborg, Halle- och Hunneberg, Trollhättan, Lilla Edet, Göteborg, Särö, Kungsbacka och Köpenhamn. Återresan till Stockholm sker via Östersjön där stopp sker i Ystad och Karlskrona. Återkomsten till Stockholm sker natten till den 28 augusti. Resan varade alltså under ca 49 dygn.

Resejournalens titel på förstasidan, "Särö o: Köpenhamns' resa, Från den 11te Julii Till den 28de Augusti 1841:" avslöjar vilka platser som i huvudsak besöktes. Särö, där var familjen under en månads tid och Köpenhamn besöktes under sju dygn.

Jag återger här texten i sin helhet med undantag av några rättelser och påpekanden som någon har gjort mellan raderna och i marginalerna. Jag tror att rättelserna är samtida och gjorda av en lärare eller vuxen närstående. "Ruffigt skrivet" är ett exempel på kommentar. Jag har inte renskrivit resejournalen utan avskrivningen har skett så noggrant som möjligt vad gäller både stavning och interpunktion. Texten är skriven med en vacker handstil och är överlag lättläst.

Några gånger har jag inom parentes moderniserat och förtydligat äldre ord och platser. Först den 18 juli, när de är på plats i Särö, börjar dagliga datumnoteringar skrivas i marginalerna men några datumluckor finns. Resejournalen är skriven på 24 linjerade sidor i ett häfte med 28 sidor. Stödlinjerna är handritade med blyerts. Varje sida är 21 cm hög och ca 16,5 cm bred, dvs ganska nära dagens A5-format.

Vem har då skrivit resejournalen? Resejournalen innehåller många personnamn och författarens föräldrar omnämns, dock utan namn, men två systrar omnämns vid namn, "Charlotte" och "Jacquette". På sidan 24, efter resetextens slut, har någon långt senare med blått bläck skrivit "Av Ernst Salomon". I Svenska ättartal, årgång 1890, finner jag familjen Salomon. Ernst Salomon, född 1831, syster Charlotta, född 1827, och syster Jacquette, född 1828. Ernst skulle då vara 10 år vid resan. De tre syskonens föräldrar var krigsrådet Carl Jacob Salomon (1784-1850) och Sophia Ulrica von Seltzen (1802-1846).

Dagerrotypi från ca 1850.

Bilden är tagen på Salomonska gårdens bakgård på Regeringsgatan 38 i Stockholm.

Främre raden från vänster: Charlotte Salomon, Carl Jacob Salomon och Jacqueline Wrangel f. Salomon.

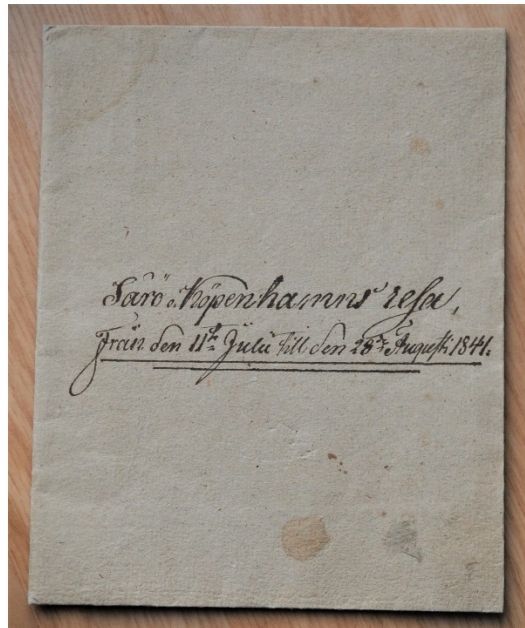
Bakre raden från vänster: Ernst Salomon och Tønnes Wrangel.

I texten står: "Kyrkoherden Doctor Wallin hade äfven kommit dit med sin son en skolkamrat till mig och det var rätt roligt att träffa honom." I ett herdaminne kan "Doctor Wallin" identifieras som Josef Otto Wallin (1786-1863). Wallin var verksam i Stockholm 1841 och hade en son, Thure, född 1830, så även den pusselbiten kan nog läggas till. Många av personerna som omnämns i resejournalen går att identifiera och levde minst sagt intressanta liv, men det är inget jag tar upp här.

Mycket tyder på att Ernst Salomon är resejournalens författare. Han föddes 13 maj 1831 i Stockholm och avled 30 september 1880 i Lund. Han var bl a verksam som överläkare i Malmö och Lund. 1861 kom hans avhandling "Om de patologiska hufvudmomenten af allmän Paresis eller förlamande sinnessjukdom" som översattes till engelska. Han hade ett stort intresse för psykiatri och utförde flera studieresor och satte sina tankar och kunskap på pränt i olika skrifter.

Journal öfver resan till Götheborg, Särö och Köpenhamn. År 1841.

"Särö o: Köpenhamns' resa, Från den 11te Julii Till den 28de Augusti 1841:

Den 11 Juli kl:5 om morgonen stego vi ombord på Ångfartyget Daniel Thunberg fördt af Capitaine Schnell. Der vi voro ganska väl, och hade en och en half hytt. Ångbåtspassagerarne voro denna gången, Lagman Ekström med fru och 2 döttrar en gosse vid samma ålder som jag jemte en Mammsell Åman. En Baron Nordin. Pappas hyttkamrat Baron Adelsvärd och Lieutnant Reuterskjöld. En Norsk familie jemte flera andra ungherrar. Den sista aftonen inflyttade acteur Gynther i stället för Baron Nordin i Pappas hytt.

Sedan vi kommit ut och besett Riddare-fjordens vackra stränder, passerade vi Kongshatt och foro sedan venster om Edspröte (Estbröte) höga berg förbi Norsborg m:fl: vackra herregårdar och sedermera genom Bockholmssundet öfver en del af södra Björkfjärden till Södertelje och sågo dess Sluss, Canal och svängbro, vidare ut i Färna fjerden, der vi sågo det utmärkt vackra Hörningsholm, som eges af Gr: Bonde. Sedan kommo vi ut i Östersjön och till venster sågo det stora öppna hafvet. Vi hade någon sjögång och Charlotte blef litet sjuk. Sedan vi passerat Himmer och Hål-fjerdan Tvären samt en öppen del af hafvet, ankommo vi förbi Stegeborg till Slätbaken. Sedermera skedde ankomsten till Mem (Mem, bl a slott och sluss) der Götha Canal begynner. Här var bal på Vårdshuset. Fartyget tog in ved. Om natten passerade vi Mems slussar och Söderköping. På morgonen såg jag för första gången Götha Canal.

Vi öfverforo den lilla sjön Asplången och vid säteriet Norsholm till sjön Roxen, vid hvars slut Wreta klostres kyrka låg belägen. Der passerade vi Bergs slussar, som voro 13, samt fodrade

fl:timmar för genomfarten. Ett stycke derifrån besågs den gamla Vreta klostrets kyrka, med flere minnen jemte den vackra egendomen Brunneby. Sjön Boren öfverfors der vi sågo på något afstånd den högt belägna med slott försedda egendomen Ulfåsa tillhörig Friherre Stjerneld och midt emot en vacker landskyrka. Efter middagen passerades sjön Boren och besågs Motala derifrån vi på natten foro öfver Vettern.

Om morgonen derefter sågs Carlborgs fästning, Rödesund och sedan efter mångfaldiga krokor voro vi åter öfver sjön Viken uti Götha Canal och anlände till Tåtorp, som hade en bestämmande sluss. Sjön Viken ligger 308 fot öfver Östersjön således den högst belägna sjö på denna väg. Derefter till Haistorp med 4 Slussar. Samt vidare till Sjötorp med äfven 4 Slussar. Derefter foro vi öfver Venern der vi besågo Brommö Glasbruk, men der arbetades icke, emedan det skulle smältas, således fingo vi endast bese smältungarne. Vid Brommö togs in ved. Om aftonen lät Capitaine uppsätta ett tält på däck så som sängkammare för de passagerare, som under vägen tillkommit och ej kunnat erhålla andra än fördäcksbilljetter.

Ungefär kl:8 f:m: kommo vi till Vennersborg, der Pappa träffade Handlanden Spaak, som förra gången 1839, då Föräldrarne jemte Charlotte och Jacqueline passerade härigenom beviste dem mycken artighet, men nu var hans fru hindrad att mottaga oss. Jag träffade Mag: Bergius, lärare i Clara skola. Pappa visade mig den Stora Dalbobron, som är 1,000 aln lång. Vi sågo äfven Halle- och Hunneberg, och finnes å Halleberg en betydlig höjd, som kallas Häkleklint. Vi passerade Carls Graf och derifrån kommo vi till de ypperliga nya slussarne vid Brinkebergs kulle och sedan till Stallbacka Canal och vidare till Trollhätte Canal, der vi stego i land för att bese fallena. I början regnade det litet, men tilltog allt mer och mer, så att innan vi framkommo till de första fallena öfverfölls vi af förfärliga störtskurar, som gjorde de leriga vägarne rätt svåra att passera. Glada att ej vara alldeles genomblöta gingo vi ombord, samt passerade utföre en mängd slussar. Vi stadnade om aftonen i vackert väder vid Lilla Edets slussar och om morgonen restes vidare.

Ikring kl:10 kommo vi till Götheborg och funno denna stad rätt vacker. Ett stycke derifrån sågo vi Bohus fästning med sina torn Fars Hatt och Mors Mössa. När vi kommo fram så träffade vi Häradshöfding Krook, som hade hyrt 2 rum åt oss. På förmiddagen besågo vi Tyska Kyrkan och Brunnsinrättningen. Om aftonen voro vi bjudne till Krookens på Thé och soupee. Följande dagen så väntade vi Doctor Berg på förmiddagen, och som äfven infann sig. Med honom skickade vi bref till Jaquette jemte en liten halsduk som Mamma hade köpt. Derefter gingo Pappa och jag uppå Telegrafberget der vi besågo Masthugget, som är Götheborgs förstad. Derpå gingo vi till badhuset der vi sågo Marmorkarena och den vackra trädgården utanföre.

Hvarefter vi gingo hem och rustade oss för afresan till Särö Badställe, som skedde kl:2. Vägen var ovanligt elak af det föregående regnet. Hela vägen var backig och det gick mycket långsamt, emedan vi hade erhållit ett par mycket små hästar, så att framkomsten ej skedde förrän kl:7 ehuru vägen endast var 2½ mil. Den 1sta Promenad, som företogs var ned till

Badhuset och uppå berget i sällskap med General Möllerhjelm och Hofmarskalken Ehrenström. Följande dagen begyntes baden. På eftermiddagen gingo vi och sågo oss vidare ikring, såsom framåt Munkekullen och Skogshyddan.

Juli d18 ~ Då kom hit från Götheborg 2 Ångfartyg benämnda Carl och Götha Elf på det sednare voro äfven våra saker. Då de fleste voro bortreste med Ångfartygena mucicerades det i Matsalen. Ganska fult väder med storm, den dagen var ej rolig. Om aftonen var det som vanligt musik med sång på Societetsalen.

20. Charlotte för 1sta gången i bassinen (bassängen), Hofm: bjöd på Gouter (aftonmåltid/supé).

21. Fult väder tillställning för Br:Patr: Henström, som bortforo den 22 misslyckades på ängen, som var belägen ett stycke från Skogshyddan. Uppå en liten Bergskulle muciserades af 3 personer neml: Assessor Kramer, Mamsell Åkerman, Lieutenant Blomstedt, som spelte på Giutarr, derefter dracks Herr och Fru Henströms skål, hvarefter dansades och till slut en allmän polska.

22. Tog Pappa för första gången Gräffenberger douche (Gräfenberg, en kurort) äfvensom Charlotte.

24. Då var jag för första gången ute och red med stora Sällskapet.

25. Då ankom fr: Götheborg Götha Elf med 70 passagerare, hvaribland Häradshöfding Krook med familie och en Mamsell Åman voro. Kyrkoherden Doctor Wallin hade äfven kommit dit med sin son en skolkamrat till mig och det var rätt roligt att träffa honom.

26. Var jag för första gången vid snäckstranden der jag plockade temligen vackra snäckor. Pappa försökte för första gången att taga Gräffenberger och Bassin-bad på samma dag.

27. Mycket Regn. Fru Möllerhjelm bjöd och den aftonen var det ganska roligt i anseende till de många lekarne, och derefter den myckna dans, som förehades intill Sena quällen.

28. Regn och blåst från hafvet, som gjorde att vattnet öfversteg spångarne till Bassinen. Vi sågo äfven ett slags Sjödjur, som kallades maneter ock som fanns i mängd.

29. Då bjöds till Kongsbacka marknad på 2 kärror i sällskap med Lifmedicus Retius med fru jag och Charlotte sutto tillsammans i ena kärran och vi körde turvis, så att jag körde åstad och Charlotte hem.

30. Då var det höbergning och jag åkte och lekte i höet hela dagen.

31. Regn. På aftonen roade fruntimerna sig med lectyr och herrarne med spel.

Augusti 1. Regn hela dagen. Fru Öfverstinnan Tuné bjöd på gouter (aftonmåltid/supé).

2. Var det vackert hela dagen och då promenerade jag för andra gången till snäckstranden. Om aftonen var det musik och dans uppå Societetsalen, Brukspatron Burén bjöd.

3. Promenerade jag uppå berget hvarifrån jag räknade öfver 60 segel. På e:m: hade Ungherrarne bjudit på åkparti till Gustafsberg, som eges af en Prost i Vallda socken, som hette Ljungevall. Der dansades med musik af 3 musikanter fr. Götheborg. Åkpartiet utgjordes af 17 Kärror och 6 Vagnar. Emmellan danserna tracterades vädeligen och hvar och en af sällskapet erhöill en blomster-bouquette, att gifva åt den dam, som han kört före. Hemkomsten skedde ungefär kl:10. Om f:m: regnade det litet, men kort innan vi foro upplarnade vädret för e:m:.

5. Då hade om natten ett ovanligt häftigt regn fallit, och som gjorde väglaget för den följande dagen rätt svårt. Efter slutad måltid bortforo Hofmarskalken Ehrenström och Öfv: Tuné med fru. Pappa bjöd på afskedskål, som bestod af 5 bouteiller Champagne. På aftonen gaf Daubert en vacker Concert, på hvilken hela sällskapet bjöds af Fru Frierinnan Hermelin tillsammans utgörande ikring en 60 personer.

6. Vackert väder. Om aftonen bjöds på Gouter af Frierinnan Berzelius, Fru Edholm och Grevinnan Virsén. Emellan danserna förevisades 6 Tableau vivant (Tableu vivant=personer som iscensätter historiska händelser eller konstverk), som lyckades ganska väl. De voro följande. 1. Seine ur Lalla Rook. 2. Ljustycke efter Rembrandt.

3. Landtlig Concert efter Södermark. 4. Spådomseine efter Teniers. 5. Seine ur Piata af Vallter Scott.

6. Den helige Cecilia efter Carl Dolce. Den 6te med andlig sång bakom coulisserna.

7. Bjudet på bal af Lifmedicus Retius, Häradshöfding Vretman och Grosshandlande i Norrköping Philipson. Sällskapets antal var 70. Muciken från Götheborg mycken tractering. Mamma var ej med ty Charlotte var sjuk. På aftonen hade Herr Åkerman med marescaller och tjärtunnor låtit illuminera (upplysa) vägen, ifrån Societetshuset ända ned till bron med omkringliggande ställen.

8. Ångfartyget uteblef, så att General Möllerhjelm, Grefve Virséns, Frierinnan Berzelius, Fröken Poppus, Intendenten Lovén och Grefve Puke, med flera andra måste se till, att landvägen kunna komma till Götheborg. Klockan var 5, då de lemnade Särö med mycken saknad för de quarblifvande. Blodstörtning för Gr: Puke just vid afresan väckte mycket detagande för honom.

9. Regn. Charlotte började att finna sig bättre.

10. Mycket regn. Häradshöfding Vretman med fru och svägerska jemte Assessor Iggeström afreste kl:10.f:m:

11. Passerat e:m: vid Skogshyddan. Pappa mådde ej bra. Regn.

12. Regn och kallt. Om aftonen var det musik på Societetsalen.

13. Ankom Lagman Tauvon. Jacobsons reste.

14. Promenerades som vanligt. Ridt på morgonen regnigt.

15. Reste Herrskapet Jacobsons och Magnussons i Skogshyddan till Götheborg, hvarest de bodde. Om aftonen bjöd Pappa å Societetsalen i anseende till Hermelins bortfarande antalet var 35.

16. Då togs de sista baden och packades i anseende till att vi skulle fara onsdagen.

17. Promenerade jag åt Munkekullen och red äfven för sista gången.

18. Kl: 8 om morgonen afreste vi till Götheborg och ankommo till förstaden klippan kl 12, der vi träffade Häradshöfding Krook. Vi besågo hvarfvet och porterbryggeriet derefter togs middag på kustens Hotel. Hvarefter vi afreste kl:5 e:m: på Ångfartyget Prins Carl till Köpenhamn i vackert väder. Vi hade temligen stark sjögång och de fleste ropte ulric (Ropa på Ulrik = att kräkas). Till Köpenhamn anlände vi kl 10 f:m: den 19 Augusti. Efter mycket bråk efter rum stannade vi på Hotel Rojal der vi först hade 1 stort rum men som sedermera blef ombytt emot ett stort och 2ne smärre. Vi besågo åtskilligt vackert såsom en

utmärkt vacker tafvelsamling på slottet och som var placerad i ungefär 10 stora salar. Vi sågo äfven de kongliga rummen i det nya slottet, stättet (stallet?) m:m:.

Aug:20. Åkte vi utom staden till Charlottenlund der vi åto quällsvard i ett af de många tälten, som voro uppslagna för sommaren. I åtskilliga bland dem mucicerades äfven. Om f:m var jag ute och gick med mamma i bodarna på Östergaden. Pappa uppsökte äfven Professor Jacobson men hvilken då ej träffades hemma.

21. Då var jag ute med Mamma och gick. Om aftonen voro vi uppe på Caffé huset som låg snedt emot hvarest mucicerades der fanns 5 Billjarder.

22. Var jag åter ute och gick, kl: 10 på f:m: kom Professor Jacobson till oss hvarvid han ordonade för Charlotte att gnidas med den smörja, som han föreskref och Pappa brände han med ett slags Chrom:Moxer bakom högra örat och som sedermera skulle hållas öppet samt vidare bränning fortsättas. På eftermiddagen voro vi i Kungshaven, hvarest var ganska vackert. Der låg äfven det markvärdiga Rosersborgs slott. På aftonen voro vi på spectaklet utom Norr Port.

24. Gick jag med Pappa ända fram till Vesterbro förbi Skeppsholmskyrkan der vi sågo en döpelseact och börsen ända fram till vallarna.

25. Kl 12 på dagen afreste vi på Ångfartyget Sverige fördt af Capit Carl Elias Engelhart. Fartyget var vackert och vädret gynnsamt men först voro de resande ganska få. Äfven fördes en utmärkt vacker häst, som slet ondt af sjögången. Ankomsten skedde sent på aftonen till Ystad, hvarest sällskapet öktes af Baron Frisendorff med familie, jemte fl: personer, deribland den för resor uti södra America rygtbara Capit: Gosselman.

26. Vackert väder men kändes på den vida Östersjön, hvarest oftast ej syntes land åt något håll, stark sjögång. Fartyget anlände till Carlsrona kl 12 efter att hafva passerat den nybyggda vackra sjöfästningen Kungsholmen till höger och Drottningkärs Castell till venster om inloppet till staden, som med krono-varfvet och stora krigsskepp visade en förvånande vacker anblick, vi foro i land på båtar, men fick ej dröja länge. Dock besågs staden. Sedan fl:resande afgått samt andra tillkommit, skedde afresan kl 2. Vid utfarten och sedan fästningen var förbifaren, tog salonsuppasserskan sig före det oråd att hoppa i hafvet utan att kunna räddas. Sent på aftonen passerades med äfventyr inre farleder genom Calmare sund vester om Öland, och fortsattes sedan i större sjögång hela natten, då vi litet hvar hade känning af sjösjuka.

27. På eftermiddagen syntes Häfringe Båk vidare Landsorts Båk, och inkommo vi uti skären förbi Dalarö fästning till höger med den lilla köpingen af samma namn till venster. Den smala genomfarten uti s:k: kodjupet passerades med äfventyr att stadna mot der försänkta gamla Skeppsvrak uti mörkret om natten. Omsider framkommo vi till Skeppsbron kl 12 på natten. Såfvo tranquilt (sov en lugn natt) till morgonen den 28, då vi hemforo i vagn samt uppsände till den allgode Guden tacksägelse för utan alla olyckor slutad resa, deraf efter många nöjen, vi väntade framdeles valmåga. Syster Jaquette mötte oss med käleksfull glädje öfver den länge väntade återkomsten."

Ernst Salomon, och Niklas Krantz